

Oplossingen voor complexe waterproblemen in het Midden-Oosten

TEKST: MICHAEL VAN DER VALK

Een door UNESCO uitgegeven publicatie zoekt naar oorzaken en oplossingen voor de waterproblemen in het Midden-Oosten. Het resultaat is een diepgravende analyse waaruit blijkt dat een zaligmakende oplossing allesbehalve evident is. Niettemin is het een belangrijke stap in de richting van het einde van de waterconflicten in de regio.

Het meest prominente wetenschappelijke programma van UNESCO is het International Hydrological Programme (IHP), dat medio de jaren 1970 is begonnen als opvolging van de International Hydrological Decade van de VN. Binnen dit waterprogramma van UNESCO is in 2001 ter ondersteuning van het World Water Assessment Programme het onderdeel 'From Potential Conflict to Cooperation Potential' (PCCP) begonnen. Het doel van het PCCP is de facilitatie van interdisciplinaire dialogen op meerdere niveaus ter stimulering van vrede, samenwerking en ontwikkeling in relatie tot het grensoverschrijdend waterbeheer.

In het kader van het PCCP is onlangs het boek *Water and Peace for the People: Possible Solutions to Water Disputes in the Middle East* verschenen. Auteur van het boek is Jon Martin Trondalen, een hooggeleerde Noorse geograaf met de nodige ervaring, die vanuit zijn in Genève gehuisveste stichting onderhandelingen ondersteunt en trainingen aan (potentiële) onderhandelaars aanbiedt. Hij was een van de sprekers op het vorig jaar gehouden 5de World Water Forum te Istanbul, naar aanleiding van Wereldwaterdag die in 2009 'transboundary waters' als thema had. ▶

De kloof tussen de vraag naar water en de watervoorraad vergroot.

WATERTEKORT BEDREIGT POLITIEKE STABILITEIT

Trondalens benadering is vanuit de optiek dat onvoldoende water van goede kwaliteit leidt tot lijden, met mogelijk ernstige consequenties voor de politieke stabiliteit. Er dienen derhalve oplossingen te worden gevonden voor de waterproblematiek in het Midden-Oosten. Het boek wil hiertoe praktische en objectieve oplossingen bieden. Hydropolitiek is ondergeschikt aan het bredere politieke beeld, hetgeen soms tot de vraag leidt of de waterproblemen oorzaak of gevolg van de huidige politieke situatie zijn. Wat is hierbij de rol van bevolkingsgroei en de daarmee gepaard gaande toenemende vraag naar water?

Water and Peace for the People bestaat uit drie delen, waarvan het eerste in tweeën is gedeeld. Allereerst wordt aandacht besteed aan de stroomgebieden van de bovenloop van de Jordaan en de Golanhoogte. Enerzijds gaat het hierbij om de Wazzanbronnen van de Hasbani (Nahal Snir in het Hebreeuws) als aanleiding voor spanningen tussen Libanon en Israël, anderzijds wordt gezocht naar allesomvattende vrede tussen Syrië en Israël voor de Golanhoogte, waarbij wordt voorgesteld land voor water te ruilen: Israël trekt zich terug van de Golanhoogte in ruil waarvoor Syrië ermee instemt om de hoeveelheid water voor Israël niet te wijzigen. Het tweede deel besteedt aandacht aan de waterverdeling tussen Israël en Palestina. De Eufraat en de Tigris vormen het onderwerp van het derde deel van het boek.

“Het is niet altijd duidelijk of waterproblemen oorzaak of gevolg zijn van de politieke situatie”

UITERST COMPLEXE MATERIE

Al snel komt de lezer erachter dat goede gegevens belangrijk zijn – alle partijen kunnen deze als gemeenschappelijke basis gebruiken. Verder wordt duidelijk dat het zeer vaak om (veel) meer dan alleen water gaat. Dit maakt de onderhandelingen nogal complex. Wanneer het louter om water zou gaan is het al niet eenvoudig om alle factoren die een rol spelen tegen elkaar af te wegen. Er spelen onder meer factoren als veiligheid, ideologieën en eigendom van land, mogelijkheden om water van elders te transporteren, om zeewater te ontzilten, verandering van landgebruik, import van 'virtueel water' (via import van bijvoorbeeld fruit dat over de grens is geteeld), 'demand management', wisselende inzet van grond- en oppervlaktewater. Op een gegeven moment bekruipt de lezer het gevoel dat het niet meer gaat om het vergelijken van appels met peren, maar om een grote schaal met zeer divers fruit die uiterst lastig, zo niet onmogelijk, onder een noemer te brengen is.

En alsof het nog niet complex genoeg was, is er ook nog de klimaatverandering. Waar klimaatscenario's een paar jaar geleden nog grotere droogte voor de Levant met uitzondering van Israël aankondigden, is het nu juist Israël dat met een grote droogte lijkt te kampen – extra reden voor gesprekken met Turkije over waterleveranties. Nog niet zo heel lang geleden heeft Mekorot, het nationale waterbedrijf van Israël, een noodwaterprogramma aangekondigd waarbij het private watergebruik meer aan banden wordt gelegd, met een 'droogtetoeslag' voor grote waterverbruikers die tot 28 NIS/m³ (€ 5/m³) gaan betalen.

PASKLARE OPLOSSINGEN ZIJN ER NIET

De complexiteit zien we terug in de mogelijkheden ('oplossingen') die de auteur voorstelt, en die soms zelfs voor deskundigen lastig te volgen zijn. De 'Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip' (Oslo-II-akkoorden) resulteerde in een waterverdeling die de benedenloop van de Jordaan en vier grondwatervoerende lagen omvat. De in het boek voorgestelde oplossing stelt het gebruik voor van een complexe 'sovereignty formula' waarin onder meer rechten, behoeften en soevereiniteit zijn opgenomen: Palestina krijgt de beschikbaarheid over een groter deel van een stroomgebied, waarvoor het in de plaats water naar Israël laat afstromen.

Trondalen gaat bij het presenteren van oplossingen uit van de status quo, die in alle gevallen asymmetrisch en diepgeworteld is. Zijn oplossingen zijn onder meer gebaseerd op combinaties van internationaal recht, recht op water, internationaal waterrecht, waterbehoeften en soevereiniteit, en ze behelzen zowel de kwantiteit als de kwaliteit van het water. Keer op keer wordt duidelijk dat er zeker niet een zaligmakende oplossing voor alle problemen is. In alle gevallen dient de unieke context als uitgangspunt te worden genomen, stevast met aandacht voor kleine doch relevante details.

Maar met welke prikkel krijg je de relevante partijen om de tafel? De beperkte aandacht in het boek voor de drijfveren van de sterkere partijen om bij onderhandelingen toe te geven, is mogelijk een punt van zorg. 'Noblesse oblige' is niet vanzelfsprekend in de praktijk, leert de ervaring. De auteur toont zich hiermee minder een ideoloog als wel een idealist.

GEEN HAPKLARE BROK

Het boek heeft een grote informatiedichtheid. Dit, gecombineerd met een letterkeuze die te wensen overlaat, gaat enigszins ten koste van de toegankelijkheid. Ieder hoofdstuk gaat na een korte inleiding enorm de diepte in, zodat het lezen aandacht en studie vereist. Aandacht en studie worden zeker aanbevolen voor degenen die zich bezig houden met internationaal onderhandelen en (voorkoming van) conflicten over water – het boek biedt een schat aan informatie.

Hoe eerder de problemen worden opgelost, des te beter, stelt Trondalen – de gevolgen voor de bevolking worden met de dag ernstiger. *Water and Peace for the People* besteedt de noodzakelijke aandacht aan de 'missing peaces', een stap richting het einde van conflicten over water in het Midden-Oosten. ■

Michael van der Valk is hydroloog en wetenschappelijk secretaris van het Nederlands Nationaal Comité IHP-HWRP, een adviescommissie van de ministeries van Water (V&W) en Wetenschap (OCW), voor de waterprogramma's van UNESCO en de WMO. Hij is lid van de Werkgroep Wetenschappen van de Nationale UNESCO Commissie van Nederland.

Water and peace for the people: Possible solutions to water disputes in the Middle East is uitgegeven door UNESCO en is te bestellen via:
http://publishing.unesco.org/details.aspx?Code_Livre=4625